

ἀτονιάρεις ἐπίθ. Δ.Κρήτ. Οὐδ. ἀτονιάρικο Δ.Κρήτ.
Ἐκ τοῦ οὐσ. ἀτονία καὶ τῆς καταλ. -ιάρεις.
Ἀδύνατος, ἰσχνός, ἀπαχός, ἐπὶ ζώων: Ἀτονιάρικα ὄζα.

ἀτονιάρω Κρήτ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. ἀτονία καὶ τῆς παραγωγικῆς καταλ.
-άρω. Ἡ λ. καὶ ἐν Ἑρωτοκρ. Πβ. Β 1019 (ἐκδ. ΣΞαν-
θουδ.) «δὲν εἶν' πρεπὸ τοῦ Ρώκριτου νὰ στέκη ν' ἀτο-
νιάρη».

Ἀτονιάρω, ὁ ἰδ.

ἄτονος ἐπίθ. λόγ. σύνηθ.

Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄτονος.

1) Ὁ χωρὶς ἔντασιν, ἐξησθενημένος, ἀδύνατος: Ἀτονο
βλέμμα. Ἀτονη ματιά. Ἀτονη ἔκφρασις. 2) Ἐν τῇ γεω-
ματικῇ ὁ μὴ φέρων τόνον, ὁ μὴ τονούμενος: Ἀτονη λέξις
-συλλαβή. Ἀτονα φωνήεντα.

ἀτονῶ λόγ. σύνηθ. ἀτονάω Καλαβρ. (Μπόβ.) Κε-
φαλλ. ἀτουνάω Μακεδ. (Θεσσαλον.) ἀτονίζω Πελοπ.
(Οἶν.) — Λεξ. Περιδ. Βυζ. Μπριγκ. ἀτουνίζω Στερελλ.
(Αἰτωλ.) ἀτουνίζω Παξ. ἀτονίτιζω Καλαβρ. (Μπόβ.)

Τὸ ἀρχ. ἀτονῶ.

1) Πάσχω ἀτονίαν, ἀδυνατῶ, ἐξαντλοῦμαι σύνηθ.: Ἀ-
τόνησε πολὺν ὁ ἄρρωστος. Σὲ βλέπω πολὺν ἀτονισμένο. Καὶ
μειβ. καθιστῶ τινα ἀσθενῆ, ἐξαντλῶ σύνηθ.: Οἱ καταχρή-
σεις ἀτονίζουν τὸ σῶμα. 2) Λιποθυμῶ Μακεδ. (Θεσσαλον.)

3) Κοπιᾶζω πολὺν πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου τινὸς Παξ —
Λεξ. Δημητρ.: Ἀιτόνησα ν' ἀνεβῶ τὸ βουνό. Ἀιτόνησα νὰ σὲ
δῶ νὰ ῥθῆς, γυιέ μου Λεξ. Δημητρ.

ἄτοπα ἐπίρρ. σύνηθ. καὶ Πόντ. (*Οφ.)

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄτοπος. Ἡ λ. καὶ παρὰ Βλάχ.

Ἀτόπως, ἀπρεπῶς, κακῶς ἐνθ' ἂν.: Μίλησε - φέρεθηκε
ἄτοπα σύνηθ. Ἀτοπα ἐποίτε *Οφ. Συνών. ἄδρομα. Πβ.
ἀταίριαστα.

ἄτοπος ἐπίθ. λόγ. σύνηθ. ἄτοπο Τσακων.

Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄτοπος.

Ὁ μὴ ἔχων τὸν τόπον του, παράλογος, ἀπρεπῆς σύνηθ.:
Ἀτοπὴ ἀστειότητα - παρατήρησι - σκέψι. Ἀτοπα λόγια. Γίνον-
ται πολλὰ ἄτοπα. Κάνω - λέγω ἄτοπα. Συνών. ἄδρομος.

-άτορας κατάλ. πολλαχ.

Ἀπεσπᾶσθη ἐκ τῶν εἰς -άτορας οὐσιαστικῶν, ἃ ἐκ
τῶν ἀρχ. εἰς -άτωρ, οἶον: αὐτοκράτορας, κοσμο-
κράτορας, παντοκράτορας κττ., καθ' ἃ καὶ τὰ νεώ-
τερα κλειδοκράτορας, στομοκράτορας.

Δι' αὐτῆς σχηματίζονται οὐσιαστικά ἐξ οὐσιαστικῶν ἢ
ρημάτων ἢ ἐπιρρημάτων δηλοῦντα συνήθως ἀξιώματι ἢ
τὸν δρῶντα, οἶον: ἄλογο - ἀλογάτορας, ἀναστάτης - ἀναστά-
τορας, ἀνέμη - ἀνεμάτορας, ἀποστολή - ἀποστολάτορας, μαγαζί
- μαγαζάτορας, νοίκι - νοικάτορας, παιγνίδι - παιγνιδιάτορας,
ἀρμέγω - ἀρμεγάτορας, βαθγὰ - βαθγάτορας, βλέπω - βλεπάτο-
ρας κττ.

ἀτόρνευτος ἐπίθ. σύνηθ. καὶ Πόντ. (Κερασ. Τραπ. κ.ά.)

Τὸ μεσν. ἐπίθ. ἀτόρνευτος.

1) Ὁ μὴ τορνευμένος, ὁ μὴ δουλευμένος εἰς τόρνον,
ἐπὶ ξύλου σύνηθ. 2) Ἀκόσμητος, ἀκαλλώπιστος, ἀποί-
κιλος Πόντ. (Κερασ. Τραπ. κ.ά.): Δεστὶν ἀτόρνευτον (δεστὶν
= κανάτα) Τραπ. Συνών. ἄτορνος.

ἀτορνεψία ἢ, Πόντ. (Κερασ.)

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἀτόρνευτος.

Τὸ νὰ εἶναι τι ἀτόρνευτον.

ἄτορνος ἐπίθ. ἀμάρτ. ἄτορνος Πελοπ. (*Αράχ.)

Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ οὐσ. τόρνος.

Ἀτόρνευτος 2, ὁ ἰδ.: Σκουτὶ ἄτορνο.

-ἄτος κατάλ. σύνηθ. -ἄτους βόρ. ἰδιώμ. Οὐδ.
πληθ. -ἄτα Κεφαλλ.

Ἡ μεσν. κατάλ. -ἄτος, ἥτις ἐκ τῆς Λατιν. καταλ. -atus.
Πβ. Γ' Χατζιδ. ΜΝΕ 1, 422.

Δι' αὐτῆς σχηματίζονται 1) Ἐπίθετα α) Ἐξ οὐσι-
αστικῶν δηλοῦντα (α) Τὸν ἔχοντα τὸ ὑπὸ τοῦ οὐσιαστι-
κοῦ σημαινόμενον, οἶον: ἀμύγδαλο - ἀμυγδαλᾶτος, ἀργυροζώ-
ναρο - ἀργυροζωναρᾶτος, δρόσο - δροσᾶτος, ζάχαρι - ζαχαρᾶτος,
κρασί - κρασᾶτος, μέλι - μελᾶτος, μόσκος - μοσκάτος, μυρωδιά
- μυρωδᾶτος, ξίδι - ξιδᾶτος κττ. (β) Τὸ σχῆμα αὐτοῦ, οἶον:
ἀγγούρι - ἀγγουρᾶτος, ἀγκίστρι - ἀγκιστρᾶτος, ἀπίδι - ἀπιδᾶτος,
λαγύνη - λαγυνᾶτος κττ. (γ) Τὸν ὅμοιον ἐν γένει πρὸς τὸ
πρωτότυπον, οἶον: ἀφρός - ἀφρᾶτος. β) Ἐξ ἐπιθέτων
δηλοῦντα τὸν ἔχοντα τὴν ὑπὸ τοῦ πρωτοτύπου ἐκφραζο-
μένην ἰδιότητα, οἶον: ἄτιμος - ἀτιμᾶτος. γ) Ἐξ ἐπιθέτων
καὶ οὐσιαστικῶν δηλοῦντα τὸν ἔχοντα τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐκ-
φραζομένην ἔννοιαν, οἶον: ἄσπρο δάχτυλο - ἀσπροδαχτυλᾶ-
τος, ἄσπρο μάγουλο - ἀσπρομαγουλᾶτος, ἄσπρο μελίγχι - ἀσπρο-
μελιγγᾶτος κττ. δ) Ἐκ ρημάτων δηλοῦντα τὸν δρῶντα
ἢ τι παρόμοιον καὶ ἰσοδυναμοῦντα πρὸς παρακείμενον
μετοχῆς, οἶον: τρέχω - τρεχᾶτος, φεύγω - φευγᾶτος, χορταίνω
- χορταῖτος κττ. 2) Πατρωνυμικά, οἶον: Ἀλέξαντρος - Ἀλε-
ξαντρᾶτος, Λωρέντζος - Λωρεντζᾶτος, Τζαννέτος - Τζαννετᾶτος
κττ. Κεφαλλ.

ἀτοῦ τό, σύνηθ.

Ἐκ τοῦ Γαλλ. à tout.

1) Ἐν τῷ χαρτοπαιγνίῳ τὸ κερδίζον χαρτίον, τὸ κόζι
σύνηθ.: Παίζω χαρτὶ ἀτοῦ. Παίζω τὸ ρῆγα ἀτοῦ. Τὰ ἀτοῦ
εἶναι κοῦπες. || Φρ. Ἀτοῦ (ἐπὶ ἐπιμονῆς, οἶον: ἐγὼ σοῦ
μιλῶ κ' σὺν ἀτοῦ!) 2) Μεταφ. μέσον ἐπιτυχίας σύνηθ.:
Ἐχει πολλὰ ἀτοῦ. Ἐπαιξε - ἔχασε καὶ τὸ τελευταῖο του ἀτοῦ.

ἀτούλωτος ἐπίθ. ἀμάρτ. ἀδούλωτος Πόντ. (Κρώμν.
Χαλδ.)

Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ἐπιθ. τουλωτός.

Ὁ μὴ σιωπῶν, ἀνήσυχος, ζωηρός, ἄτακτος: Ἀδούλω-
τον μωρόν-παιδί.

ἀτουμπάνιαστος ἐπίθ. Πελοπ. (Μάν.)

Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ἐπιθ. *τουμπανιαστός
< τουμπανιάζω.

Ὁ ἄνευ τυμπάνου καὶ μουσικῶν ὀργάνων τελεσθεὶς,
ἐπὶ γάμου πενιχροῦ: Γάμος ἀτουμπάνιαστος κὶ ἀσουρέλιαστος.
Πβ. ἀτουμπάνιστος.

ἀτουμπάνιστος ἐπίθ. Πελοπ. (Καρυά Κορινθ.)

Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ἐπιθ. *τουμπανιστός
< τουμπανίζω.

Ἐκεῖνος εἰς τοῦ ὁποίου τὸν γάμον δὲν ἐπαίχθησαν
τύμπανα, περιφρονητικῶς: Μωρ' ἀσουραύλιστη κὶ ἀτουμ-
πάνιστη, ἐμένα μὲ σουραυλίσανε καὶ μὲ τουμπανίσανε! Πβ.
ἀτουμπάνιαστος.

ἀτουφέκιστος ἐπίθ. σύνηθ. ἀδουφέκιστος σύνηθ.
ἀδουφέκιγος Πελοπ. (Σουδεν. Τρίκκ.) — Λεξ. Δημητρ.

Ἐκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ἀμαρτ. ἐπιθ. τουφεκι-
στός < τουφεκίζω.

1) Ὁ μὴ τουφεκισθεὶς σύνηθ.: Δὲν ἄφησαν λαγὸ - πουλλὶ
ἀτουφέκιστο. Ἀφίνουν τέτοιους κακούργους ἀτουφέκιστους!
σύνηθ. Μῶφυγ' ὁ λαγὸς ἀδουφέκιγος Σουδεν. β) Ἐκεῖνος
τὸν ὅποιον δὲν εἶναι εὐκολον νὰ τουφεκίσῃ κανεὶς σύνηθ.:

Πέρδικες ατούφεκιστες. 2) 'Εκεῖνος καθ' ὃν δὲν ρίπτονται πυροβολισμοὶ Πελοπν. (Μάν.): Τρέβα ατούφεκιστη (προσωρινή ἀνακωχή μεταξύ ἐμπολέμων οἰκογενειῶν καθ' ἣν ἀναστέλλεται πᾶς πυροβολισμὸς κατὰ διερχομένου μέλους ἐχθρικής οἰκογενείας).

ατούφεκος ἐπίθ. Λεξ. Πρω. Δημητρ.

'Εκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ οὐσ. τουφέκι.

'Ο ἄνευ τουφεκίου, ἀοπλος ἔνθ' ἄν.: Τί γὰρ σὲ κάμω ατούφεκο; Λεξ. Δημητρ.

ατόφρυα ἐπίρρ. Λεξ. Δημητρ.

'Εκ τοῦ ἐπιθ. ατόφρυος.

1) 'Ομοίως, ἀπαραλλάκτως: Περπατάει ατόφρυα σὰν τὸν πατέρα του. Συνών. ἀπαράλλαχτα, ὁμοία. 2) 'Ακάμπτως: Περπατάει ατόφρυα. 3) Μεταφ. εἰλικρινῶς: Σοῦ μιλάει πάντα ατόφρυα.

ατόφρυος ἐπίθ. ατόφρυος Κάρπ. ατόχθνος Κάρπ. ατόχγος Κάρπ. ατόφρυος σύνηθ. ατόφρυος βόρ. ιδιῶμ. ατόφρυος Μακεδ. (Μελέν.) ατόφρυος Μακεδ. (Βελβ.)

'Εκ τοῦ μεσν. ἐπιθ. ατόφρυος, ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ. αὐτοφρύης.

1) Φυσικός, γνήσιος, πραγματικὸς σύνηθ.: 'Ατόφρυο ἀσήμι - μάλαμα - χρυσάφι κττ. 'Ατόφρυος Βούργαρος. Σπινάδα ατόφρυα. || Φρ. Διάβολος ατόφρυος (ἐπὶ ἀνθρώπου πανουργοτάτου). β) Πληθ. ατόφρυα οὐσ., ἐγγάρακτοι παραστάσεις εἰς τὰς ράβδους τῶν ποιμένων καὶ τὰς ρόκας τῶν γυναικῶν Ἡπ. 2) 'Ο ἴδιος, αὐτὸς οὗτος πολλαχ.: 'Ο δεῖνα εἶναι ατόφρυος πατέρας (ὃ ἴδιος πατήρ του, ὁμοιότατος μὲ αὐτόν). 'Η δεῖνα εἶναι ατόφρυα μητέρα. Εἶναι ατόφρυος ὁ πατέρας του. Εἶναι ατόφρυα ἡ μάνα της. Συνών. ἀπαράλλαχτος, ὁμοιος. β) 'Ο μὴ ὑποστάς οὐδεμίαν μεταβολήν, ἀναλλοίωτος, ὅπως ἦτο καὶ πρὶν πολλαχ.: Σταφίδα ατόφρυα. 'Ατόφρυο τὸν βγάλανε (ἐπὶ νεκροῦ μὴ διαλυθέντος). Βγάλαν τὰ τσαρούχια τοῦ πεθαμένου ἀπ' τὸν τάφο κ' ἦταν ατόφρυα πολλαχ. 'Ηρθι ατόφρυος Μακεδ. (Σέρρ.) || Φρ. Πῆγες κ' ἦρθες ατόφρυος (μὲ κενὰς τὰς χεῖρας, ἀπρακτος) Πελοπν. (Λακων.) 3) 'Ολόκληρος, ἀκέραιος σύνηθ.: Μὴν κόψης τὸ ψωμί, δῶσε μού το ατόφρυο. Τὸ μέσα τοῦ καρυδίου βγαίνει ατόφρυο. Κολῶνα ατόφρυα. 'Ο στυλὸς εἶναι ἀπὸ ατόφρυο μάρμαρο σύνηθ. Πόρτα ἀπ' ατόφρυο ξύλο Πρωπ. ('Αρτάκ.) Κατάρτια ατόφρυα μπρούτζινα ΑΚαρχαβίτσ. Λόγ. πλώρ. 48. β) 'Ο μὴ διηρημένος εἰς ἀνώγειον καὶ κατώγειον, ἐπὶ οἰκοδομῆς Ἡπ. (Δρόβιαν.) 4) Στερεός, ἐρριζωμένος Κάρπ. Πελοπν. (Βούρβουρ.)— Λεξ. Περιδ.: 'Ατόφρυα πέτρα Βούρβουρ. Συνών. ριζιμαῖός. 5) 'Ακαμπτὸς πολλαχ.: Περπατάει ατόφρυος Πελοπν. (Κλουτσηνοχ.) || Φρ. 'Επισιν ἀπ' ἄν' ατόφρυος (ἀκάμπτως, ἀλυσίτως) Μακεδ. (Ζουπάν.) 'Ερχιτι κατ' ἀπ' ἄν' ατόφρυος Στερελλ. ('Αρτοτ.) Συνών. μονοκόμματος. 6) Πολύσαρκος, παχὺς Ἡπ. (Ζαγόρ.) 7) Μεταφ. εὐθύς, εἰλικρινής Λεξ. Δημητρ.: Εἶναι ατόφρυος ἄνθρωπος.

'Η λ. ὑπὸ τὸν τύπ. 'Ατόφρυος Σταυρὸς καὶ ὡς τοπων. Μακεδ.

ατραγούδητα ἐπίρρ. Λεξ. Δημητρ. ατραγούδιστα ΓΨυχάρ. 'Αγνή* 88.

'Εκ τοῦ ἐπιθ. ατραγούδητος.

Χωρὶς τραγούδι, χωρὶς μουσικὴν ἔνθ' ἄν.: 'Η 'Αγνή τοῦ εἶχε ἀραδιάσει τοὺς στίχους τοῦ ατραγούδιστα ΓΨυχάρ. ἔνθ' ἄν. || Παροιμ. 'Ατραγούδητα σ' ἀνηφόρι, τραγουδητὰ σὲ 'σάδι, πιλαλῶντας σὲ κατήφορο Λεξ. Δημητρ. Συνών. στοματικά.

ατραγούδητος ἐπίθ. σύνηθ. ατραγούδιστος σύνηθ.

'Εκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ἐπιθ. τραγουδητός.

1) 'Εκεῖνος τὸν ὅποιον δὲν ατραγούδησαν, εἰς τὸν ὅποιον δὲν εἶπαν τραγούδια σύνηθ.: Γαμπρὸς ατραγούδιστος. Νύφη ατραγούδιστη. Γάμος ατραγούδιστος σύνηθ. || Γνωμ. Γλέντι ατραγούδητο δὲ λογιέται γλέντι Λεξ. Δημητρ. 2) 'Εκεῖνος τὸν ὅποιον δὲν δύναται τις νὰ τραγουδήσῃ, νὰ συνοδεύσῃ μὲ μουσικὸν μέλος πολλαχ.: Στίχοι ατραγούδιστοι.

ατράνετος ἐπίθ. Πόντ. (Τραπ.)

'Εκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ἐπιθ. *τρανετός < τρα-νύνω.

'Εκεῖνος ποῦ δὲν ἐμεγάλωσεν, δὲν ἀπέκτησεν ἀνάστημα: 'Επέμ'εν ατράνετον τὸ παιδί. Συνών. ατράνευτος, ατράνος.

ατράνευτος ἐπίθ. Λεξ. 'Ελευθερουδ. Πρω. Δημητρ. ατράνιφτους Μακεδ. (Κοζ. Νάουσ.)

'Εκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ἐπιθ. *τρανευτός < τρανεύω.

'Ατράνετος, ὃ ἰδ., ἔνθ' ἄν.: 'Ατράνετο δέντρο-μοσκάρι-σπαρτὸ κττ. Λεξ. Δημητρ. 'Ατράνετο παιδί Λεξ. Πρω. 'Ατράνιφτου κουρίτσ' Νάουσ.

ατρανος ἐπίθ. Πελοπν. (Καλάβρυτ.)

'Εκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ἐπιθ. τρανός.

'Ατράνετος, ὃ ἰδ.: Τὸ κριθάρι εἶναι ατρανο. Τὰ μῆλα ἔγιναν ατρανα. 'Ατρανο σπυρί.

ατράνταχτα ἐπίρρ. κοιν. ατράνταγα πολλαχ.

'Εκ τοῦ ἐπιθ. ατράνταχτος.

'Αδιασείστως, ἀσαλεύτως κοιν.: Τὸ κάστρο στέκει ατράνταχτα. Αὐτὸς πιστεύει-ἐπιμένει 'ς τὴ γνώμη τοῦ ατράνταχτα σύνηθ. 'Ο βράχος στέκει ατράνταγα πολλαχ. Συνών. ἀσάλευτα, στερεά.

ατράνταχτος ἐπίθ. κοιν. ατράδαχτος πολλαχ. ἀδράδαχτος Νάξ. (Δαμαρ.) ατράνταχτους βόρ. ιδιῶμ. ατράδαχτους πολλαχ. βορ. ιδιῶμ. ατράνταγος σύνηθ.

'Εκ τοῦ στερητ. ἀ- καὶ τοῦ ἐπιθ. τρανταχτός.

Α) Κυριολ. 1) 'Αδιάσειστος, ἀκλόνητος κοιν.: 'Ατράνταχτο γεφύρι-θεμέλιο-κάστρο-σπίτι-χτήριο κττ. 2) 'Ο μὴ μετακινούμενος, ἀκίνητος πολλαχ.: Πέτρα ατράνταχτη. Βαρέλλι ατράνταχτο.

Β) Μεταφ. 1) 'Ο οὐχὶ εὐμετάβλητος, σταθερὸς πολλαχ.: 'Ατράνταχτος ἄνθρωπος. 'Ατράνταχτη γνώμη-πεποίθησι-φιλία κττ. πολλαχ. β) 'Αμετάπειστος Μακεδ. 2) Πλούσιος Μακεδ. Πελοπν. (Κλουτσηνοχ.): Νοικοκύρις ατράνταγος Κλουτσηνοχ. Νοικοκυραῖοι ατράνταχοι Πελοπν. 'Ατράνταχτο σπίτι (οἰκογένεια πολὺ εὐπορος) Μακεδ. β) Μέγας, ἀνεξάντλητος, ἐπὶ περιουσίας σύνηθ.: 'Ατράνταχτη περιουσία-προῖκα κττ. 'Ατράνταχτο βίος σύνηθ. Συνών. ἀμέτρητος I β, ἀπειρος (II). 3) Βαρύτιμος Κύθν. Πάρ.: Φορεῖ φόρεμα ατράνταχτο Κύθν. Τὸ φόρεμά της εἶναι ατράνταχτο Πάρ. 4) Ζωηρὸς σύνηθ.: Φρ. Γλέντι ατράνταχτο. Συνών. φρ. γλέντι τρικούβεργο. 5) Δυνατός, σφοδρὸς πολλαχ.: Καβγᾶς ατράνταχτος. Θὰ ἔτρωγες ατράνταχτο ξύλο ΓΣουρῆ Ρωμ. ἀριθμ. 61.

ατραντές ὁ, σύνηθ. 'τραντές Ἴμβρ.

'Εκ τοῦ Γαλλ. *entre deux*.

Εἶδος στενῆς δαντέλλας τιθεμένης πρὸς διάκοσμον μεταξὺ δύο ραφῶν ὑφάσματος.

ατραπέζωτα ἐπίρρ. πολλαχ.

'Εκ τοῦ ἐπιθ. ατραπέζωτος.